

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70. kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 3. oktobra 1888.

Obs eg: Poročilo deželnega odbora o trtni uši na Kranjskem. — Nasledki „šnopsa“ — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Šolske stvari. — Iz deželnega zbora. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Poročilo deželnega odbora o trtni uši na Kranjskem.

Zvršujoč sklepe lanskega deželnega zbora prosil je deželni odbor c. kr. deželno vlado, naj bi jih naznani- nila visokemu c. kr. kmetijskemu ministerstvu, ter je ob enem poudarjal, da glede na to, kako hitro se trtna uš širi po Dolenjskem, državna ameriška trtnica v Ko- stanjevici ne bode mogla sama zadostovati vsem zahte- vam, in da je torej nujno potrebno napraviti še dve novi trtnici, kjer se bodo pridelovale ameriške rezanice. Primerni kraji za to bi bili onkraj Gorjancev, kjer se je v črnomeljskem okraji že prikazala trtna uš, in pa v okraji mokronoškem. Glede naprave ameriške trtnice v primernem od vinskih okrajev oddaljenem kraji pa naj bi se pozvedelo mnenje kmetijske družbe kranjske in nje popotnega učitelja. Ker se iz državne trtnice v Kostanjevici more že letos oddati veliko tisoč rezanic bilo bi želeti, da bi se oddajale umnim vinogradnikom po že okuženih krajih po kolikor mogoče nizkih cenah ali pa brezplačno. Ako pa bi v kostanjeviški trtnici ne bilo mogoče dobiti toliko ameriških trt, kolikor se jih potrebuje, potem naj visoko c. kr. poljedelsko mini- sterstvo dovoli uvažanje ameriških trt z Ogerskega. Glede nameravanih daril v denarjih pa se deželni odbor na- deje, da bode tudi visoka vlada, kadar se bode poka- zala potreba, dovoljevala takih daril. Ob enem je prosil deželni odbor, na bi se mu prepustile tiste podobe o trtni uši, ki jih je c. kr. poljedelsko ministerstvo izdalo l. 1881., ako bi jih bilo še kaj s slovenskim tekstom na razpolaganje.

Ustrezaje te prošnji je c. kr. deželna vlada po- slala deželnemu odboru 1 slovenski in 50 nemških iztisov tablic o trtni uši in je ob enem naznani- la, da je tudi poslala c. kr. okrajnemu glavarstvu v Črnomlji 20 slo-

venskih in 10 nemških iztisov da jih razdeli ondotnim vinogradnikom, in da je že leta 1885. okrajno glavarstvo postojinsko prejelo 10 nemških in 40 slovenskih, okrajno glavarstvo krško 10 nemških, 80 slovenskih, litijsko 7 nemških, 25 slovenskih in novomeško 20 nemških in 5 slovenskih iztisov.

Deželni odbor je izročene tablice poslal šolskemu vodstvu v Grmu z naročilom, naj jih razdeli pridnim učencem.

Z odlokom s 30. januarja l. 1888. št. 9139. je deželni odbor naročil šolskemu vodstvu v Grmu, naj stavi svoje nasvete o spisu in izdaji lahko umevnega pouka o novi zasaditvi vinogradov, katere je trtna uš uničila. Ker je vodja R. Dolenc izjavil, da je pripravljen spisati dotično knjižico, izročil mu je deželni odbor to delo in je ob enem v pojasnilo spisa naročil potrebnih slik pri Angererji na Dunaji. Knjižica z naslovom: „Nauk, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami, da jih trtna uš ne more uničiti“, bila je zgotovljena maja meseca, in deželni odbor je je dal natisniti 5000 iztisov, za kar se je izplačalo honorara 40 gld., tiskarskih stroškov 165 gld. 60 kr., za vezanje 40 gld. in za cin- kove podobe 19 gld. 79 kr.

Vsled razširjanja trtne uši po posameznih okrajih, je sklenil deželni odbor, da se v okraji krškem 600 iz- tisov, v okraji črnomeljskem 200 in v okraji novo- meškem 100 iztisov te knjižice brezplačno razdeli po c. kr. okrajnih glavarstvih. Ob enem se je šoli v Grmu poslala 300 iztisov, tudi povabile so se različne knji- garne, da bi prevzele prodajo knjižice po 10 kr. Na poznejšnje vloge poslalo se je okrajnemu glavarstvu črnomeljskemu še 100 in okrajnemu glavarstvu krškemu 500 iztisov.

Ker se je v tem tudi po vipavskih vinskih krajih pokazala trtna uš, poslal je deželni odbor vsled do- tičnih prošenj občinskima predstojništvoma v Podrag-

100 in v Šent Vidu 200 iztisov v razdelitev med on-dotnje vinogradnike.

Z ozirom na nevarnost, katera preti po trtni uši vinogradstvu vse dežele, prosil je deželni odbor c. kr. deželno vlado, naj bi sklicala deželno komisijo za trtno uš. Deželna vlada je ustregla tej prošnji in sklicala komisijo za 12. dan marcija l. 1888. Iz dotičnega sejnega zapisnika, ki ga je c. kr. deželna vlada izročila deželnemu odboru, razvidno je, da se je komisija zlasti bavila o nasaditvi trtnic in vinogradov z ameriškimi trtami ter da je po vsem pritrdila dotičnim sklepom kranjskega deželnega zbora. Razen tega je priznala, da je nujno potrebno vpeljati tečaje za trtno cepljenje.

Z dopisom s 4. julija 1888. št. 6877. je c. kr. deželna vlada naznanila deželnemu odboru, da je visoko c. kr. poljedeljsko ministerstvo z ukazom z 21. junija l. 1888. št. 8593. tudi v davčnem okraji črnomeljskem naročilo pozvedovati glede naprave ameriške trtnice in da je o tej zadevi dalo okrajnemu glavarstvu primeren nalog, kako naj postopa. Deželni odbor je to naznanilo hvaležno vzel na znanje ter poudarjal, da se je, žal, tudi v vipavskem okraji zasledila trtna uš, in da je torej z ozirom na to, ker je ta vinski kraj sam za se in daleč od Dolenjskega, nujno potrebno, da se v vipavski dolini napravi ameriška trtnica.

Po dopisu c. kr. deželne vlade s 30. avgusta l. 1888. št. 8867. je visoko c. kr. poljedeljsko ministerstvo z ukazom z 9. avgusta l. 1888. št. 4187., rešujoč predloženi sejni zapisnik deželno komisije o trtni uši, prijavilo to le:

„Državni nasadi za ameriške trte se bodo po ondotnjih, po trtni uši okuženih vinskih krajih v soglasji z željo deželnega zbora napravljali, kolikor bo treba, toda le, če se bodo v ta namen po legi in kakovosti primerna zemljišča proti zmernim pogojem dala poljedeljskemu ministerstvu na razpolaganje.

Ako pa se ta pogoj ne bi izpolnil, morala bi se le z novega razširiti kostanjeviška trtnica.

Sicer pa je bilo do zdaj ameriških trt, ki so bile pripravljene za oddajo, vedno še več na razpolaganje, nego so jih zahtevali vinogradniki, tako da se je precejšna množina morala zopet vložiti v trtnico.

Kar se dalje tiče izprožene naprave trtnice v kraji, oddaljenem od okuženih vinogradov, ne more se to zaradi tega dovoliti, ker je kredit za trtno uš brez tega že močno porabljen, oziroma obljubljen. Vrh tega pa se še opomni, da se dotični želji deželnega zbora in deželne komisije za trtno uš v tem oziru ne vjemata, ker bi po deželnozborskem sklepu nasaditev trtnice služila za poskus z ameriškimi trtami, po sklepu komisije pa za vzgojevanje domačih trtnih vrst.

Želji, da bi se oddajale tuje trte po kolikor mogoče nizki ceni, ustreglo se je že, ko se je pod št. 2195 dne 23. februarja l. 1888. naznanil c. kr. deželni vladi, ukaz z dne 7. februarja l. 1888. št. 1854, po katerem se je cena raznovrstnim trtam znižala na

6 gld. za 1000 rezanic, toraj le za 1 gld. več, nego navadno velja 1000 domačih trt. Dalje se cena uzoreni-njenim trtam znatno znižala in slednjič določilo, da se bodo tiste vrste trt, ki jih je še malo po vinogradih, prodajale po isti ceni, po kateri so bile kupljene.

Pričakovati pa je, da bode mogoče še znižati ceno rezanicam tistih vrst, katere se rabijo le za podlogo požlahtnjevanju. Želje, da bi se brezplačno oddajale ameriške trte za nasaditev, pa poljedeljsko ministerstvo ne more uslišati, in sicer že iz tega vzroka ne, ker bi se potem gotovo zahtevalo trt brez ozira na to, se li v resnici potrebujejo ali ne, in sicer toliko, da bi se sploh ne moglo ustrezati vsem zahtevam. Ravno tako se tudi ne moči ozirati na priporočilo deželne komisije, da bi se oddajale požlahtnjene trte, in sicer že zaradi tega ne, ker bi to napravljalo preveč troškov.

Za nasaditev vinogradov z ameriškimi trtami se darila ne morejo dovoljevati, ker ima državna uprava razen tega že znatne troške za vzgojevanje in oddajo takih trt, in ker se vendar le mora smatrati, da je nasaditev omenjenih trt prepuščena previdnosti vsakega posameznega zemljiškega posestnika, in je edino le v njegovo korist, za kar jih pač ni treba umetno izpodbujati z darili, in da je končno za troške, ki jih imajo vinogradniki z nasaditvijo novih vinogradov, nekaka odškodnina nekoliko določena že z oprostivjo zemljiškega davka za osem let, kar je utemeljeno v § 7. državnega zakona 27. junija 1885. l. in drž. zak. št. 3. l. 1886.“

Da se je trtna uš tako hitro razširila po Dolenjskem in se zanesla tudi v vipavske vinske kraje, to je nezgoda, ki preti uničiti vse vinogradstvo naše dežele in s tem tudi obstanek veliko tisoč rodbin. Ker nobeno sredstvo, kakor je znano, ne more uničiti trtne uši, daje nam po dozdanjih izkušnjah na Francoskem in drugod edino popolnoma upravičeno upanje le nasaditev ameriških trt, katerih ne more trtna uš uničiti, da si moremo vinarstvo ohraniti. Da se pa take trte ne zasade nemudoma in se niso še zasadile, ovirata razen malomarnosti velikega dela dolenjskih vinarjev, dva glavna vzroka namreč:

1. Ker ni dosti ameriških trt, katerih trtna uš ne more uničiti, in

2. denarne stiske vinogradnikov, kateri ob svojih sredstvih ne morejo na novo zasaditi svojih vinogradov.

Prva zapreka se v prihodnjih dveh letih utegne odstraniti, ker je visoko c. kr. poljedeljsko ministerstvo za gotovo obljubilo, da bode razširilo in pomnožilo državne ameriške trtnice in vinograde, ter bode tudi šoli v Grmu mogoče iz svojih trtnic in iz novo nasajenega ameriškega vinograda v Smoleni vasi oddajati zadostno število ameriških trt. Vsekakor pa se je nadejati, da si bodo umni vinogradniki napravili tudi svoje trtnice.

S tem pa, da bode mogoče dobiti dovolj ameriških trt, reč ni še rešena, ker se bodo opuščeni vinogradi, predno se nasade trte, morali primerno obdelovati, namreč prekopavati. To delo pa ni le težavno, temveč

je, ako se najamejo in plačujejo tuji delavci, tudi drago. Da bi se pa vinski prebivalci, ki so vsled te hude nesreče že popolnoma obupali, izpodbudili k novi delavnosti in da bi se z veseljem poprijeli nove zasaditve z ameriškimi trtami kot edinega izkušenega sredstva s katerim jim je mogoče ohraniti si svoj dragoceni zaklad, sklenil je slavni deželni zbor, uvažujoč od deželnega odbora navedene razloge, že v prejšnjem zborovanji, da se dovoljujejo denarna darila malim, ubožnim vinogradnikom, ki svoje vinograde pravilno zasade z ameriškimi trtami. Samo ob sebi je umevno, da bi se takim posestnikom tudi morale, ako mogoče, brezplačno oddajati rezanice, kolikor bi jih potrebovali.

Deželnemu odboru tudi zdaj ni mogoče nasvetovati družih sredstev. Zato si z ozirom na povedane razloge dovoljuje staviti naslednje nasvete:

Slavni deželni zbor naj sklene:

1. Izdaja poučne knjižice: „Nauk, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami“ jemlje se na znanje in odobruje;

2. deželni odbor se pooblaščuje:

a) da oddaje iz deželnih trtnic brezplačno ameriške rezanice in ukoreninjene trte, kolikor jih je na razpolaganje, malim neimovitim vinogradnikom in

b) da takim malim vinogradnikom, kateri svoje vinograde pravilno zasade z ameriškimi trtami, dovoljuje darila v denarjih do najvišega zneska 50 gld.

3. V ta namen se za l. 1889. dovoli kredit 500 gld. iz deželnega kulturnega zaklada.

4. To poročilo se izroča upravnemu odseku v pretres in nasvetovanje.

Podučne stvari.

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

Od šnopsa — pod kola.

Mesarjevi imeli so v Zalesji malo, pa čedno in dobro posestvice. Pred malo leti je na tem domovji gospodaril še dobro znani Andrejec se svojo marljivo ženko Jerico. Ta zakon obdaroval je Bog se šestirimi otroci: dvema sinoma in štirimi hčerami. Vsi otroci bili so brdkki, čvrsti, in dobri krščanski. Rastli so na duhu in telesu, da je bilo kar veselje. Domačega dela vadili so se z največjim veseljem; v teku let nadomestovali so sami vse tuje delavce. Andrejec obdeloval je svoje posestvice z lastnimi domačimi. Res srečni gospodar in družinski Oče! Starejši sin Larko nadomestoval ga je pri gospodarstvu prav dobro; drugi brat Jože in sestre njegove pomagali so mu pri tem kaj vrlo; ubogali so ga brez godrnjanja. Mati Jerica skrbela je pa za red v hiši in pri gospodinjstvu. Vse jim je šlo srečno iz pod rok. Dobri Bog je pa vseh skupaj delo tudi očitno blagoslavljal.

Ker je oče Andrejec videl, da se ga pri gospodarstvu več neobhodne ne potrebuje, kupi si dva čila konjiča in postane voznik. Rekel je svoji pridni in marljivi družini večkrat: Le vrlo naprej! Vi drugi lahko zmagujete dela pri gospodarstvu: kjer bode treba nasveta, dal Vam ga bodem; radi se ravnate po tem, kar Vam svetujem. In to ravno mi je v največje veselje. Le tako in taki tudi v prihodnje ostanite; Bog bode se svoje pomočjo vedno z vami. Jaz bodem pa, upam trdno, ako mi ljubi Bog zdravje ohrani, tudi z mojima konjičema na cesti nekoliko zaslužil; okoliščine so poštenemu vozniku ob tem času v Zalesji zelo ugodne in mile!

Vsa Andrejčeva družina bila je tako z koristnim poslom preskrbljena; mati Jerica, sinova in hčerke oskrbovali so domače posestvo, oče zaslužil je pa tudi z vožarenjem lepih novcev, katerih pa ni po stari grdi vozniški razvadi brez potrebe razsipal. Sam živel je poleg svojega posla bolj skromno, a pri vsem tem privoščil si je pa vendar potrebne hrane in od časa do časa tudi maseljček dobreba naravnega vina. Kar mu je na prisluzenih denarjih čistega ostalo, nalagal je sporedno mesec za mesecem v zanesljivo mestno hranilnico za „dneve potrebe in pomanjkanja“. V teku let štel je njegovi čisti prisluzek uže nekoliko stotakov obrestonosno naloženih.

Konjiča njegova bila sta vedno lepo rejena, čila in krotka; ravnal je pa tudi ž njima kaj lepo; potrebne tečne krme, dobre čiste z irave vode in tudi počitka v pravem času jima je v polnej meri privoščil. Preoblagal jih ni nikdar; ravno tako tudi ne prekljinal in pretepal nikoli Zadosta bila jima je njegova prijazna beseda. Bil je v pravem pomenu besede „pošten slovenski voznik“. Ločil se je v vsem od navadnih voznikov družih krajev tistega časa, kateri so navadno še današnji vdani grdim razvadam; sami si vsega privoščijo, živina njihova mora pa dostikrat glad, žejo in vročino prenašati, po zimi pa na prostem vsa izstradana zmrzovati. Po vrhu tega se pa še preobklada, proklinja, vragu izdaja in neusmiljeno korobači, tako da je bolj suhemu okostju, nego pravi živini podobna.

Do tu moremo voznika Andrejca vsem slovenskim voznikom še vedno za uзор in v posnemo staviti in priporočati.

Kakor vsak pošten človek, imel je tudi Andrejec med sovrstniki svojimi zavidljivce. Večkrat ga je eden ali drugi od strani uščipnil, da je grd skopuh. Za take zbadljivke se pa ni menil; k večjemu je rekel: „Kar delam; ugaja mi dobro, vas pa to nič ne briga; vsak za-se, Bog za vse. Pometajmo dobro in pošteno pred lastnimi pragi, in čedno bode povsod!“

Kdor pa stoji naj gleda, da ne pade. Andrejec bil je Plahtaču bližnji sosed. Večkrat mu je to in ono reč iz mesta za štacuno dopeljal. Prigodi se, da mu enkrat tudi polovnjak špirita pripelje. Ker ravno hlapcev doma bilo ni, poprosi Plahtač Andrejca, da mu pomaga težak sod raz voza na svoje mesto spraviti. Delo sta dokončala, a se pri tem oba dobro upehala in spotila. Plahtač *